

ความขัดแย้งรุนแรง ในชายแดนใต้/ปาตานี

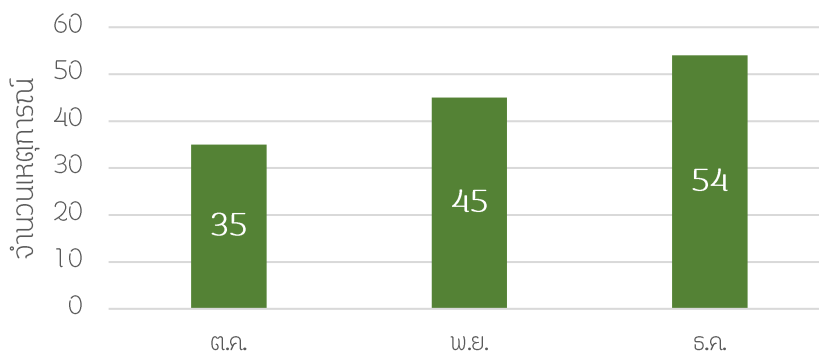
ไตรมาส 4 / 2561

ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้

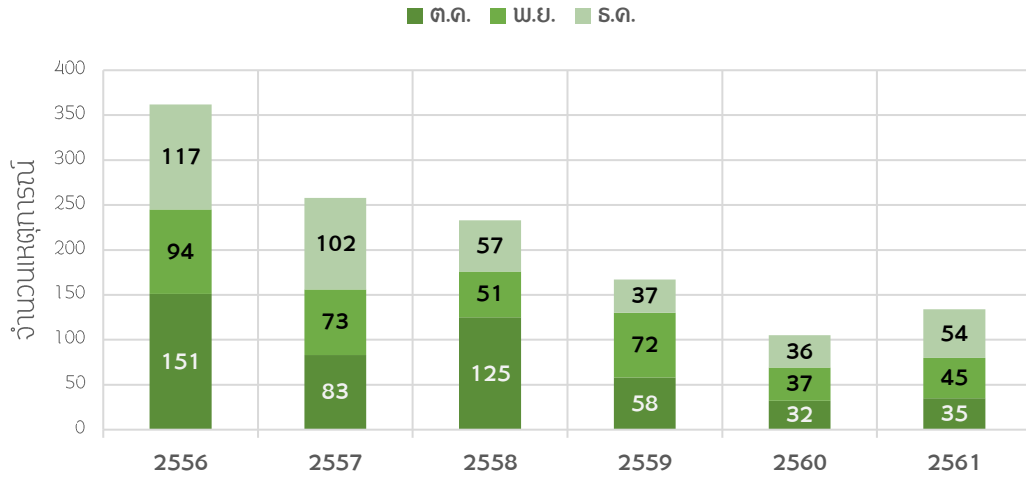
ภาพรวม

จากการรวบรวมสถิติในช่วงไตรมาสสุดท้ายของปี 2561 เหตุการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นรวมทั้งสิ้น 134 เหตุการณ์ เฉลี่ยการเดือนละ 45 เหตุการณ์ ในช่วงเวลาดังกล่าวมีผู้บาดเจ็บล้มตายจำนวน 101 ราย ในจำนวนนี้มีผู้เสียชีวิต 50 ราย และบาดเจ็บ 51 ราย โดยเดือนตุลาคมมีจำนวนเหตุการณ์น้อยที่สุด (35 เหตุการณ์) และเดือนธันวาคมเกิดเหตุการณ์มากที่สุด (54 เหตุการณ์)

จำนวนเหตุการณ์รายเดือนของไตรมาสที่ 4 ของปี 2561

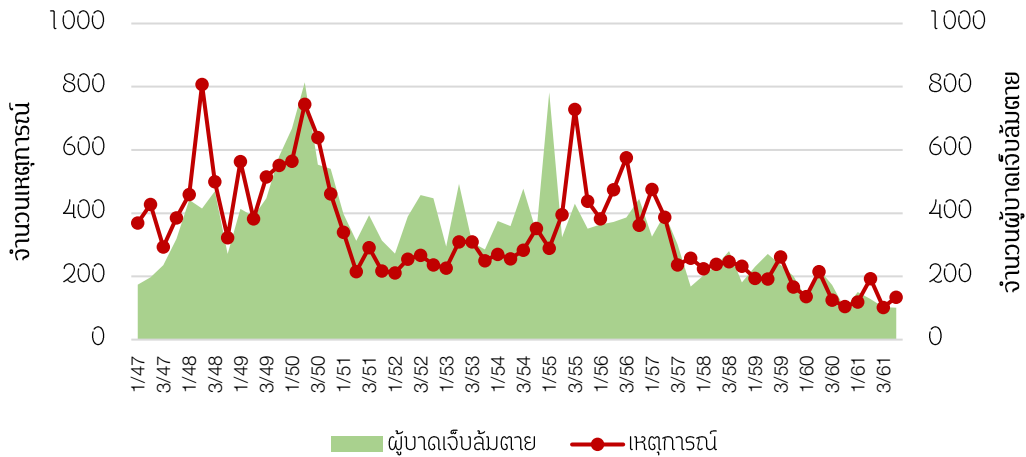

เปรียบเทียบจำนวนเหตุการณ์รายเดือนของไตรมาสที่ 4 ระหว่างปี 2556-2561

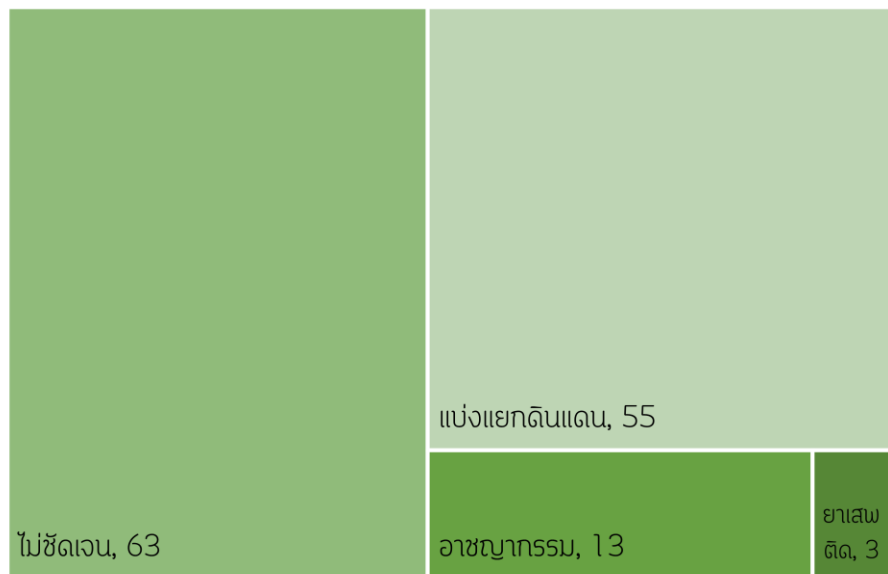
สถิติข้างต้นส่งผลให้ยอดสะสมของเหตุการณ์นับตั้งแต่เดือนมกราคม 2547 จนถึงไตรมาสสุดท้ายของปีนี้ หรือรวมทั้งสิ้น 15 ปี มีจำนวนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรวมทั้งสิ้น 20,163 เหตุการณ์ มีจำนวนผู้บาดเจ็บล้มตาย 20,432 ราย ในจำนวนนี้มีผู้เสียชีวิต 6,921 ราย และบาดเจ็บ 13,511 ราย

แผนภูมิเปรียบเทียบจำนวนเหตุการณ์ และผู้บาดเจ็บล้มตาย รายไตรมาส ระหว่างปี 2547 - 2561

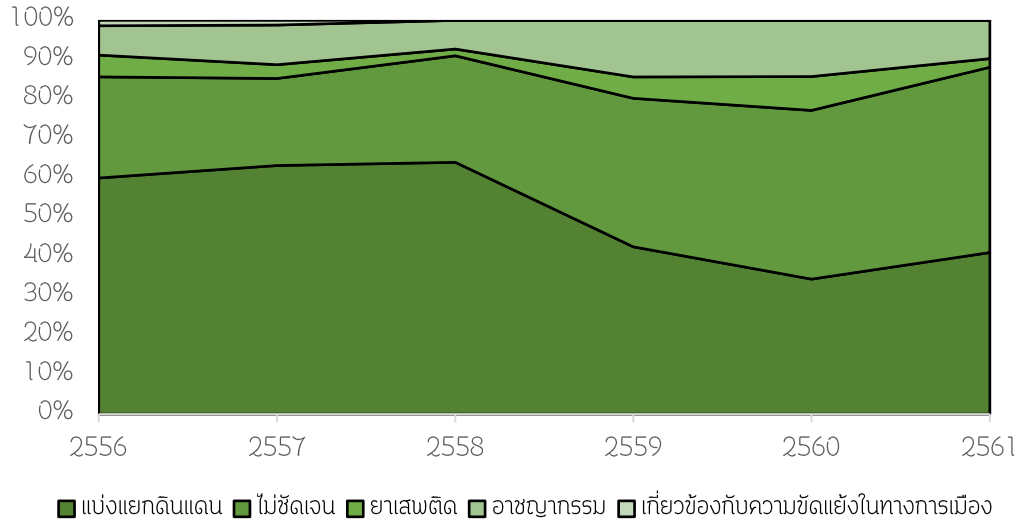

จากข้อมูลเหตุการณ์ในไตรมาสที่ 4 ที่มีการรวบรวมไว้ พอจะจำแนกได้ว่ามีสาเหตุที่ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนมากที่สุด ร้อยละ 47 (63 เหตุการณ์) รองลงมาสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกดินแดน ร้อยละ 41 (55 เหตุการณ์) ส่วนสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอาชญากรรม ร้อยละ 10 (13 เหตุการณ์) และสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ร้อยละ 2 (3 เหตุการณ์) เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของสาเหตุเฉพาะไตรมาสที่ 4 ตั้งแต่ปี 2556 เป็นต้นมา เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกดินแดนมีแนวโน้มจะลดลง แต่กลับเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในปีนี้

สัดส่วนสาเหตุของเหตุการณ์ในชายแดนใต้ห้วงไตรมาสที่ 4/2561

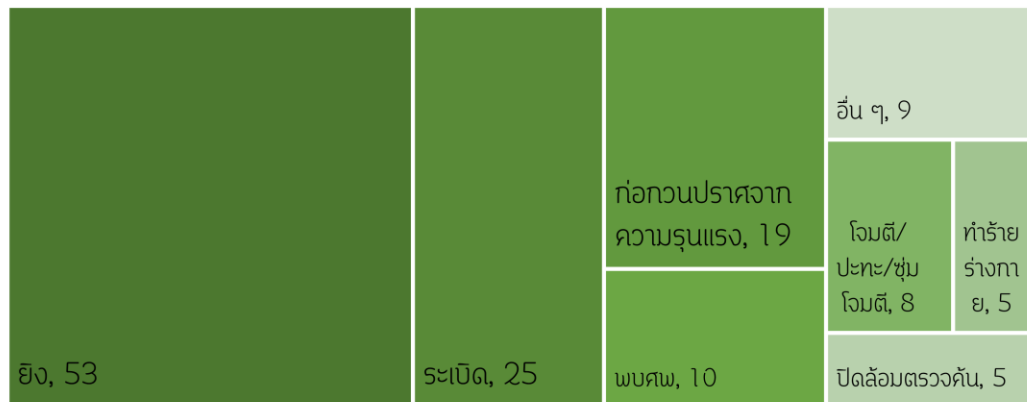

สัดส่วนเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้แยกตามสาเหตุ เปรียบเทียบเฉพาะไตรมาสที่สี่ของปี 2556-2561

ในส่วนของประเภทเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในไตรมาสนี้ ประเภทเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือ การยิง มีจำนวน 53 เหตุการณ์ รองลงมาคือ เหตุระเบิด จำนวน 25 เหตุการณ์ ก่อวินปราคาจากความรุนแรง 19 เหตุการณ์ พบศพ 10 เหตุการณ์ โจมตี/ปะทะ/ซุ่มโจมตี 8 เหตุการณ์ ทำร้ายร่างกาย 5 เหตุการณ์ ปิดล้อมตรวจค้น 5 เหตุการณ์ และประเภทเหตุการณ์อื่น ๆ 9 เหตุการณ์

สัดส่วนจำนวนเหตุการณ์ในชายแดนใต้ช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2561 จำแนกตามประเภท

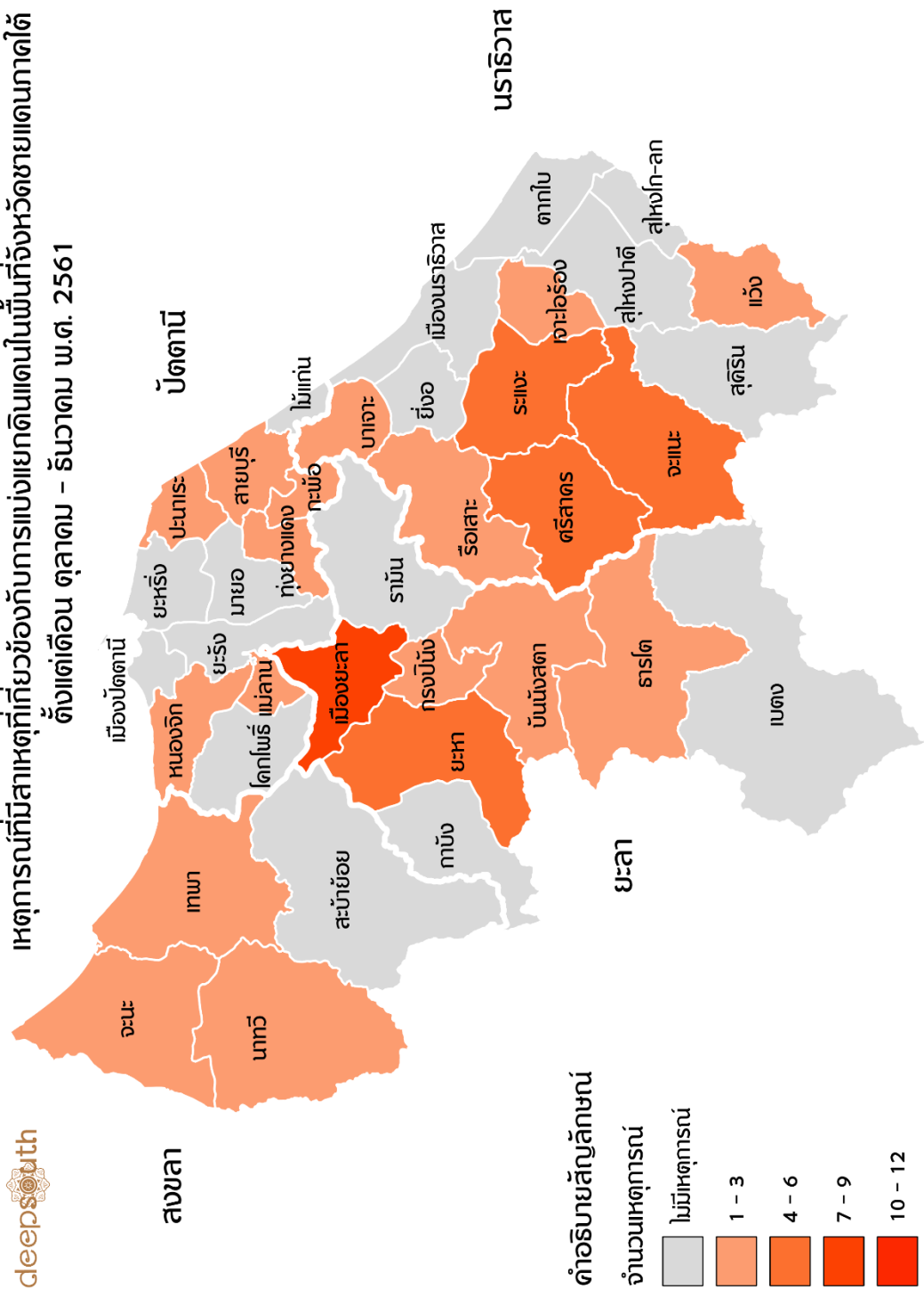

ส่วนข้อมูลเชิงพื้นที่ที่จะเห็นได้ว่า มีการเกิดเหตุการณ์กระจายทั่วพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยกเว้นพื้นที่อำเภอกาบัง และอำเภอเบตง จังหวัดยะลา ที่ไม่มีการเกิดเหตุการณ์ในช่วงไตรมาสนี้ โดยพื้นที่ที่มีเหตุการณ์มากที่สุดคือ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส (12 เหตุการณ์) รองลงมาอำเภอเมืองยะลา (11 เหตุการณ์) และอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา (7 เหตุการณ์) ถ้าดูข้อมูลในระดับตำบล พื้นที่ตำบลท่าม่วง อำเภอเทพาจังหวัดสงขลา ตำบลท่าสาป ตำบลลำใหม่ อำเภอเมือง ตำบลยะหา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ตำบลบองอ และตำบลมะรือโบตก อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส มีความเข้มข้นของเหตุการณ์มากที่สุด

เมื่อจำแนกดูเฉพาะเหตุการณ์ที่มีสาเหตุเกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกดินแดนจะเห็นได้ว่า พื้นที่ที่มีเหตุการณ์มากที่สุดคือ อำเภอเมืองยะลา 9 เหตุการณ์ รองลงมาอำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส 6 เหตุการณ์ อำเภอจะแนะ จังหวัดนราธิวาส 5 เหตุการณ์ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา 4 เหตุการณ์ และอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส 4 เหตุการณ์ แต่เมื่อพิจารณาลงลึกในระดับตำบล จะพบว่าพื้นที่ตำบลท่าสาป ตำบลลำใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา และตำบลดุซงญอ อำเภอจะแนะ จังหวัดนราธิวาสมีความเข้มข้นของเหตุการณ์

เหตุการณ์ที่มีสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการแบ่งแยกดินแดนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่เดือน ตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2561

สงขลา

ปัตตานี

นราธิวาส

คำอธิบายสัญลักษณ์

จำนวนเหตุการณ์

ไม่มีเหตุการณ์

1 - 3

4 - 6

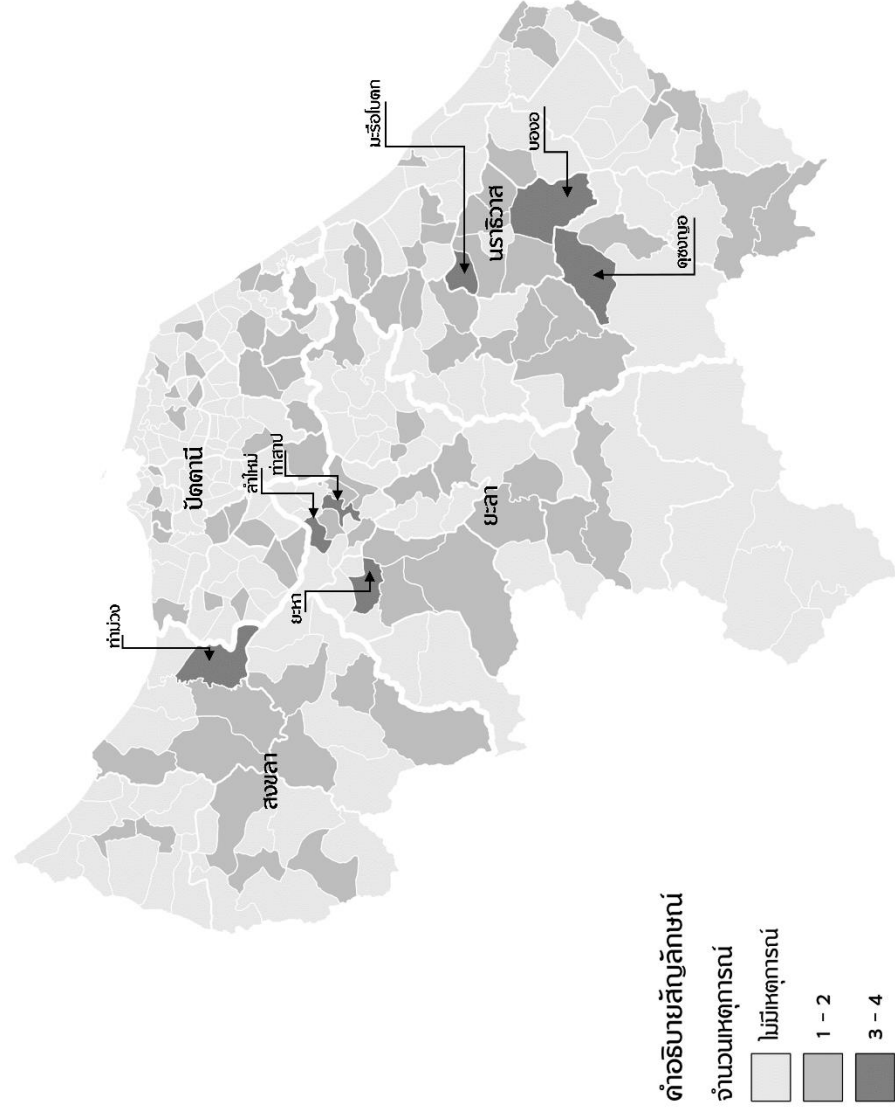
7 - 9

10 - 12

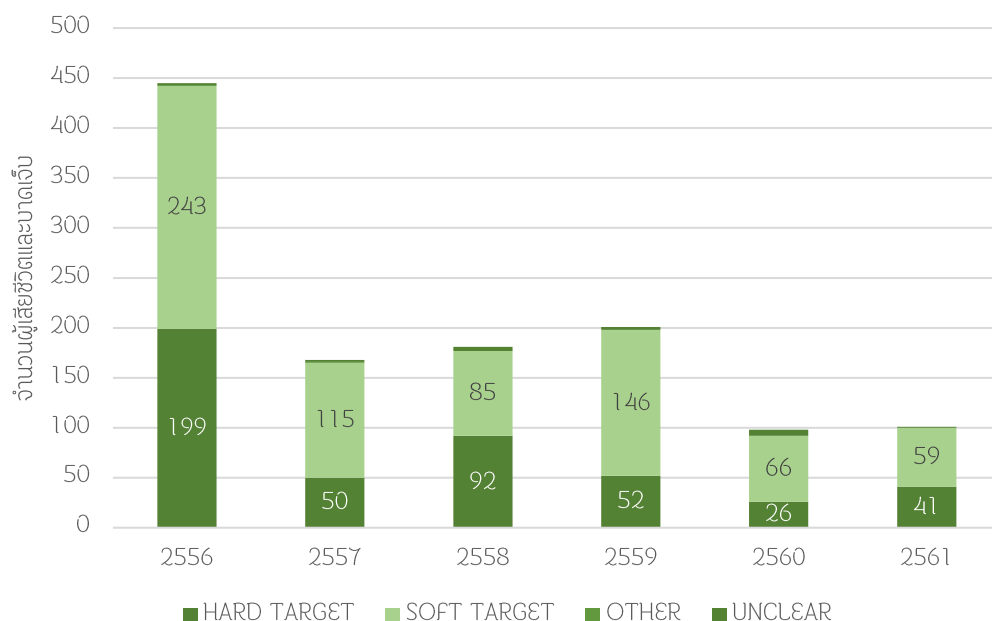

สำหรับเหตุการณ์ที่มีการใช้ความรุนแรง จะเห็นว่ามีผู้ได้รับผลกระทบทางตรงที่เป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง กล่าวคือมีผู้บาดเจ็บล้มตายที่เป็นผู้ชายร้อยละ 87 และเป็นผู้หญิงร้อยละ 13 เมื่อเปรียบเทียบกับไตรมาสก่อนหน้า ผู้หญิงมีสัดส่วนที่ได้รับผลกระทบเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ในส่วนของเป้าหมายของความรุนแรงที่เป็นเป้าหมายอ่อนแอ (Soft Targets) มีสัดส่วนที่ลดลงจากไตรมาสที่ 3 ในขณะที่เป้าหมายแข็ง (Hard Targets) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากไตรมาสที่ 3 เป็นเท่าตัว

เปรียบเทียบกลุ่ม HARD TARGET และ SOFT TARGET ที่บาดเจ็บล้มตายในไตรมาสที่ 4 ระหว่างปี 2556-2561

เหตุการณ์สำคัญ

ในห้วงไตรมาสสุดท้ายของปี 2561 มีความเคลื่อนไหวสำคัญที่สะท้อนพลวัตของความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี ทั้งในมิติของปฏิบัติการทางทหารและกระบวนการทางการเมือง พิจารณาในแง่ของเหตุการณ์ความรุนแรง บางเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งสัญญาณที่ควรจับตาเฝ้าระวัง ในขณะที่หลายเหตุการณ์น่าจะสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับพัฒนาการในทางการเมือง

ในช่วงสามเดือนนี้พบว่าปฏิบัติการทางทหารของกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่มุ่งโจมตีเป้าหมายที่มีความหมายสลับซับซ้อน กล่าวคือพบแบบแผนที่มุ่งโจมตีเจ้าหน้าที่รัฐที่ติดอาวุธในสถานที่ซึ่งเป็นพื้นที่ของพลเรือน ทั้งสวนสาธารณะ ตลาดนัด และโรงพยาบาล

แบบแผนดังกล่าวพิจารณาจากกรณีเหตุระเบิดเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม ในสวนสาธารณะกาญจนาภิเษกในเขตตัวอำเภอหรือเสะ จังหวัดนราธิวาส ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ตำรวจบาดเจ็บ 5 ราย และกรณีชุดของเหตุการณ์ที่มุ่งลอบยิงเจ้าหน้าที่ในตลาดนัด ซึ่งเกิดขึ้น 3 ครั้งในเดือนพฤศจิกายน คือ เหตุการณ์แรกในวันที่ 2 ที่ตลาดนัดบ้านต้นหยงดालอ ตำบลมะนังยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี (อาสาสมัครทหารพรานเสียชีวิต 1 ราย) วันที่ 22 ที่ตลาดนัดบ้านตะไละดีอรัมาน อำเภอกะพ้อ จังหวัดปัตตานี (อาสาสมัครชุดคุ้มครองตำบลเสียชีวิต 2 ราย) และวันที่ 25 ที่ตลาดนัดท่าหยี ตำบลท่าม่วง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา (อาสาสมัครรักษาดินแดนและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเสียชีวิตรวม 3 ราย)

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงเหตุการณ์ในวันที่ 28 ธันวาคม ที่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ หนีสิบคนบุกยึดโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกาลิซา อำเภอระแงะ จังหวัด นราธิวาส โดยกักตัวเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเอาไว้ เพื่อใช้เป็นฐานเพื่อโจมตีฐาน ปฏิบัติการของชุดคุ้มครองตำบลกาลิซาที่ตั้งอยู่ใกล้กัน แม้ไม่มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ รุนแรงจากเหตุการณ์นี้ เนื่องจากการปะทะกันระหว่างกองกำลังสองฝ่ายจนฝ่ายแรก ล่าถอยไป แต่ก็ส่งผลสะท้อนทางการเมืองอย่างมาก เหตุการณ์ทำนองเคยเกิดขึ้น เมื่อวันที่ 13 มีนาคมที่โรงพยาบาลเจาะไอร้องมาแล้ว

เหตุการณ์ที่ออกมาเช่นนี้จะเมิดกฎหมายบ้านเมืองอย่างไม่เป็นที่กังขาใด ๆ แต่ดูเหมือนว่าผู้ก่อการประสงค์ทั้งทำทายต่อข้อเรียกร้องของหลายฝ่ายที่ต้องการให้ พื้นที่สาธารณะปลอดภัยจากการสู้รบและความรุนแรงด้วยเช่นกัน และยังพยายามตั้ง คำถามต่อกรอบของกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศที่ให้ความสำคัญต่อการละ เว้นเป้าหมายโจมตีที่พลเรือนและการจำแนกแยกแยะระหว่างพลรบกับพลเรือนใน ความขัดแย้งที่มีการใช้อาวุธเช่นนี้

ความซับซ้อนที่กล่าวถึงข้างต้นก็คือการพยายามละเมิดกฎหมายเกณฑ์สากล ดังกล่าวไม่เพียงแต่โจมตีทางการทหารเท่านั้น หากแต่ยังมุ่งตอบโต้กับการจัดวาง กำลังของรัฐในภารกิจรักษาความปลอดภัยหรือการคุ้มครองพลเรือนไปด้วยในเวลา เดียวกัน ซึ่งในบางกรณีก็สุ่มเสี่ยงต่อการตีความว่าการละเมิดกฎหมายเกณฑ์ข้างต้นด้วย เช่นกัน อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะผู้ก่อการจะประสงค์ดังกล่าวหรือไม่ก็ตาม สถานภาพ ในทางการเมืองของขบวนการต่อต้านรัฐที่พยายามผลักดันกันในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ก็ถูกตั้งคำถามจากหลายฝ่ายด้วยเช่นกัน

พัฒนาการใหม่ของการพูดคุย

หลังจากที่ทางการมาเลเซียแต่งตั้งตันศรีอับดุลราฮิม นอร์ เป็นผู้อำนวยการความสะอาดในการพูดคุยสันติภาพคนใหม่ ทางกรไทยก็มีการปรับเปลี่ยนหัวหน้าคณะพูดคุยเพื่อสันติสุขในเดือนตุลาคม จากเดิม พล.อ.อัศวิน เกิดผล ไปเป็น พล.อ.อุดมชัย ธรรมสาโรรัชต์ อดีตแม่ทัพภาคที่ 4 ที่เคี่ยวกรำงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มาตลอดระยะเวลารับราชการ ในเชิงโครงสร้างที่รองรับภารกิจดังกล่าว รัฐบาลไทยก็ปรับปรุงใหม่ผ่านคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 327/2561 เพื่อให้กลไกการทำงานใน 3 ระดับ คือ ในระดับการกำกับนโยบายการพูดคุย คณะพูดคุยฯ และคณะประสานงานในพื้นที่ มีความกระชับและประสานสอดคล้องกันมากขึ้น บทบาทสำคัญที่โดดเด่นไม่เพียงแต่จะอยู่ที่คณะพูดคุยฯ และหัวหน้าเท่านั้น หากแต่ยังอยู่ที่กลไกประสานงานหลังบ้านอย่างสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) ที่จะทำหน้าที่เป็นสำนักเลขานุการ ปัญหาความไม่ลงรอยกันในชุดก่อนหน้าทำให้โฉมหน้าใหม่ของเลขานุการคณะพูดคุยจะเป็นไปในลักษณะการทำงานร่วมกันจากบุคลากรที่มาจาก 3 หน่วยงาน ได้แก่ สมช. กอ.รมน.ส่วนกลาง และ กอ.รมน.ภาค 4 ส่วนหน้า ในขณะที่เดียวกันบทบาทที่ลดน้อยถอยไปในงานพูดคุยได้แก่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ซึ่งระยะหลังนี้ถูกจำกัดบทบาทมากขึ้นในแทบจะทุกด้าน

เหตุการณ์สำคัญในห้วงสามเดือนนี้คือการเดินทางเยือนประเทศไทยของคุณมหาธีร์ โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย เพื่อพบปะกับผู้นำรัฐบาลไทยและกล่าวปาฐกถาต่อสาธารณะกลางกรุงเทพฯ ในช่วงปลายเดือนตุลาคม การเดินทางของนายกรัฐมนตรีอาวูไสครั้งนี้ยังเป็นการส่งสัญญาณทั้งต่อผู้กำหนดนโยบายและสังคมไทยว่ามาเลเซียยังคงประสงค์และมุ่งมั่นอย่างจริงจังต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมคลี่คลายความขัดแย้งในพื้นที่ชายแดนใต้ ในแง่หนึ่งคือเป็นการตอบแทนบุญคุณที่รัฐบาลไทยเคยช่วยเหลือในการจัดการปัญหาความขัดแย้งกับพรรคคอมมิวนิสต์มลายาเมื่อเกือบ 30 ปีก่อน ปฏิภานของสังคมไทยนั้นมีอยู่หลากหลาย แต่การตอบสนองในพื้นที่อาจพิจารณาได้จากปฏิบัติการทางทหารและการเมืองที่เกิดขึ้นหลายครั้งในรอบ 2 เดือนหลังจากนั้น ซึ่งรวมไปถึงการพ่นข้อความในพื้นที่สาธารณะหลายจุดด้วยถ้อยคำอย่างเอกราชปาตานี

แม้จะมีการปรับทัพกันใหม่ของทั้งในฝ่ายของผู้อำนวยความสะดวกและฝ่ายรัฐบาลไทย ซึ่งเป็นไปพร้อมกับการทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา เช่น การก้าวพ้นความล้มเหลวในการจัดทำพื้นที่ปลอดภัย และการเปิดโอกาสให้มีการพูดคุยกับหลายกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น ตลอดจนปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานบางประการเพื่อให้สามารถเข้าถึงและพูดคุยกับผู้แทนของกลุ่มบีอาร์เอ็นที่ปฏิเสธที่จะเข้าร่วมกับมาราปาตานีในตอนเริ่มแรก แต่ดูเหมือนว่าจะไม่ได้รับการตอบสนองอย่างที่คาดหวังไว้

ปัญหาใหญ่สำหรับฝ่ายรัฐบาลไทย (และมาเลเซีย) ก็คือว่าบีอาร์เอ็นที่มีศักยภาพในการควบคุมกองกำลังในพื้นที่นั้นยังปฏิเสธที่จะพูดคุยด้วย ดังที่มีรายงานว่าความพยายามพบปะกันอย่างน้อย 3 ครั้งในห้วงเดือนพฤศจิกายนนั้นต้องล้มเหลวพร้อมกับกระแสข่าวเรื่องใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อกดดันพวกเขาให้ตอบรับและเข้าร่วมการพูดคุยในเวลาต่อมา มีความเป็นไปได้ว่าทั้งรัฐบาลไทยและมาเลเซียนั้นมีการอบเวลาที่ต้องการบรรลุผลสำเร็จโดยเร็วเพื่อชั้วัดถึงความสำเร็จในห้วงที่ผู้มีอำนาจยังคงอยู่ในวาระ

โดยเฉพาะฝ่ายทางการไทยที่กำลังเดินเข้าสู่การเลือกตั้งในเร็ววัน ห้วงเวลาเช่นนี้ ทุกช่องทางที่สื่อสารและเข้าถึงกลุ่มบีอาร์เอ็นจึงสร้างโอกาสและความเป็นไปได้ในการเดินทางกระบวนการพูดคุย ซึ่งในด้านกลับกันก็ส่งผลให้เกิดการแข่งขันช่วงชิงของบรรดาผู้ป่าวารณาตัวเป็นผู้ประสานงานและนายหน้าอย่างขนานใหญ่ด้วยเช่นกัน

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สถานการณ์ความรุนแรงในห้วงไตรมาสถัดท้ายของปีที่ 15 ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้สะท้อนความเป็นจริงประการหนึ่งว่าแม้เหตุการณ์ความรุนแรงจะมีแนวโน้มลดลงในห้วงเวลาที่ผ่านมา แต่ไม่ได้หมายความว่าความขัดแย้งทางการเมืองจะบรรลุดังจุดลงตัว พัฒนาการของความรุนแรงและความหมายของปฏิบัติการทางทหารที่เกิดขึ้นในระยะหลังเริ่มบ่งชี้ให้เห็นความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีแนวโน้มจะคลุมเครือมากขึ้นเมื่อเข้าสู่วันเลือกตั้งที่กำลังจะเกิดขึ้น สิ่งนี้ดำเนินควบคู่ไปกับพัฒนาการทางการเมืองที่ฝ่ายต่าง ๆ มีการปรับตัวและเรียนรู้จากประสบการณ์เดิม อย่างไรก็ตาม พลเรือนยังคงตกอยู่ในภาวะสับสนเสี่ยงที่จะตกเป็นเป้าหมายจากการกดดันของทั้งสองฝ่าย การมุ่งมั่นแสวงหาทางออกทางการเมืองด้วยแนวทางอันสันติเป็นทิศทางที่ส่งผลบวก แต่ควรต้องพิจารณาด้วยว่าวิธีการในการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวนั้นสะท้อนความมุ่งมั่นในการแสวงหาข้อตกลงทางการเมืองมากน้อยเพียงใดด้วยเช่นกัน

DEEP SOUTH UPDATE หรือรายงานสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงชายแดนใต้/ปาตานี รายไตรมาสจัดทำขึ้นโดยศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (DSW) และสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (CSCD) ■ สนับสนุนงบประมาณโดยมูลนิธิเอเชีย ■ เรียบเรียงโดย รอมฎอน บันจอร์ ■ ประมวลข้อมูลโดย นิซัลมา กูเซ็ง, สุลินดา เมืองสุข และ วรณี เดสุหลง ■ ติดต่อ deepsouthwatch.data@gmail.com ■ โทรศัพท์/ โทรสาร 073-312302 ■ Website: deepsouthwatch.org ■ Facebook.com/DeepSouthWatch

